

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ
МИНИСТРЛИГИ**

**К. КАРАСАЕВ АТЫНДАГЫ БИШКЕК МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИ**

“БЕКТЕМИН”

К. Карасаев атындагы БМУ
илимий иштери боюнча проректор
профессор Мурзахмедова Г.М.

“ _____ 2024ж.

К. Карасаев атындагы БМУ
ЭПБ кафедрасынын отурумунда
“КАРАЛДЫ”

№ 10 протокол 26 - февраль 2024ж.
э.и.к., доцент Рысалиева Г.О.

**08.00.05 – ТАРМАКТЫК ЭКОНОМИКА АДИСТИГИ БОЮНЧА
КАНДИДАТТЫК СЫНАГЫНЫН ПРОГРАММАСЫ**

Абдыкадыр кызы Гулзада

**«КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЭКОНОМИКАСЫНЫН АГРАРДЫК
ТАРМАГЫН СИСТЕМАЛУУ ӨНҮКТҮРҮҮСҮНҮН МАМЛЕКЕТТИК
БАШКАРУУСУН ОПТИМАЛДАШТЫРУУ»**

БИШКЕК 2024

ПРОГРАММА МИНИМУМДУН МАЗМУНУ

Бөлүм 1. Айыл чарбанын туруктуу өнүктүрүүнүн теориялык негиздери

Туруктуу айыл чарбанын концепциясы, ролу жана өлкө үчүн мааниси. Жашыл экономиканы туруктуу өнүктүрүү. Туруктуу айыл чарбаны жана жашыл экономика принциптеринин жана механизмдерин ортосундагы негизги байланыштар. Экономикалык, социалдык кызыкчылыктардын эске алуу менен айыл чарбаны жана жашыл экономиканы туруктуу өнүктүрүүгө өтүүнүн зарылдыгы. Айыл чарба туруктуу өнүктүрүү жана айыл чарба тармагын жашылдандыруу боюнча экономикалык тажрыйбасы.

Бөлүм 2. Айыл чарбанын учурдагы абалына талдоо жана жашыл экономикага өтүү үчүн өбөлгөлөр.

Айыл чарбаны өнүктүрүүнүн азыркы абалы. Кыргыз Республикасынын жашыл экономикасына өтүүнүн экономикалык жана социалдык негиздери. Кыргызстандын жаратылыш климаттык шарттарынын аймактын өзгөчөлүктөрү.

Кыргызстанда айыл чарбаны өнүктүрүүнүн негизги экономикалык көрсөткүчтөрү. Туруктуу айыл чарбаны өнүктүрүүнүн өлкөнүн социалдык экономикалык көрсөткүчтөрүнө тийгизген таасири. Кыргызстанда айыл чарбаны өнүктүрүү үчүн өбөлгөлөр жана потенциалдуу мүмкүнчүлүктөр өлкөнүн экономикалык, социалдык потенциалы жана алардын туруктуу экономикалык мааниси. Өлкөнүн айыл чарба тармагы изилдеп жаткан учурдагы негизги эл аралык институттар жана ишканалар.

Бөлүм 3. Айыл чарбаны өнүктүрүүнүн көйгөйлөрү жана негизги багыттары

Жашыл экономика дүйнөнү өнүктүрүүнүн альтернативдүү экономикалык модели болуп саналат. Кыргызстандагы жашыл экономиканы жана айыл чарбанын артыкчылыктуу секторлорунун өз ара аракеттенүүсү. Жашыл экономикага өтүү шартында айыл чарбаны өнүктүрүү көйгөйлөрү жана аларды чечүү жолдору.

Жашыл экономиканын айыл чарбасы чөйрөсү катары. Туруктуу айыл чарбанын, жашыл экономиканын максаттарынын жана принциптеринин эске алуу.

КИРИШҮҮ

Кандидаттык экзамен илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоонун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

08.00.05 – тармактык экономика боюнча кандидаттык экзамендин максаты диссертациялык изилдөөнү даярдоонун жыйынтыктоочу этабында аспиранттардын жана изденүүчүлөрдүн теориялык жана усулдук даярдыгынын денгээлин баалоо.

Атайын дисциплиналар бонча кандидаттык экзамендин максаттары.

Илимий даражага талапкерлердин кесиптик билиминин тереңдигин, кандидаттык минимун экзаменде өз алдынча илимий-изилдөө иштерине даярдыктын денгээлин белгилөө үчүн аспирант (изденүүчү) экономика илиминин категориялык аппараттын өздөштүргөнүн, негизги билимин көрсөтүшү керек.

Жашыл экономикага өтүү шартында айыл чарбаны туруктуу өнүктүрүүнүн теориялары жана концепциялары, негизги айыл чарбаны өнүктүрүүнүн өзгөчөлүктөрү, айыл чарба азыктарын экспорттоо жолдорун жөнгө салуу, Кыргызстандын экономикасынын тармактарын өнүктүрүүдө айыл чарбанын ролу жана алардын өз ара байланышы, туруктуу айыл чарбаны өнүктүрүүгө таасир этүүчү факторлору жана туруктуу айыл чарбаны калыптандыруунун негизги этаптары.

Атайын дисциплина боюнча кандидаттык экзамен программасы Кыргыз Республикасынын Президентинин 2022 жылдын 18-январдагы № 12 Жарлыгы менен бектилген. Окумуштуулар даражаларын ыйгаруу тартибине ылайык жана 08.00.05 - тармактык экономика адистиктин паспортунун негизинде иштелип чыккан.

Сунушталган адабияттар

1. Кыргыз Республикасынын Президентинин 1993-жылдын 2-февралындагы Указы № VII -24
2. http://www.president.kg/ru/events/19287_message_of_president_sadyr_gnarafov_kyrgyzstandyn_элине.
3. Кыргыз Республикасынын 2018-2040 жылдары улуттук өнүгүү стратегиясы. Бишкек. 57 б.
4. Кыргыз Республикасынын 2026 жылга чейинки өнүгүү улуттук программасы. Бишкек. 56 б.
5. «Менчикти коргоо жана ишкерлер менен инвесторлорду колдоо» боюнча Кыргыз Республикасынын Президентинин жарлыгы, Б.:29 январь 2021ж. [Электрондук ресурс]. - Режим доступа: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ky-kg/430338>
6. Финансылык аренда (лизинг) жөнүндө. Кыргыз Республикасынын мыйзамы Бишкек. 2002-ж. 23 июль. №121
7. «Айыл чарба багытындагы жерлерди башкаруу» жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамы. Бишкек 2001 ж. 11 январь № 4.
8. «Кооперативдер» жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамы. Бишкек. 2004 ж. 11 июнь № 70.
9. Закон КР “КР айыл чарбасын өнүктүрүү” жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамы. Бишкек. 2009 ж. 26 май. № 166.
10. Кыргыз Республикасынын Жер кодекси. Бишкек. 1999 ж. 2 июнь, № 45.
11. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылдын 6-августундагы No 116 токтому
12. Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2021-жылдын 20-июнундагы No 291 токтому.
13. 2017-жылдын 4-июлундагы № 420 Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому
14. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2006-жылдын 27-сентябрындагы № 697 токтому

15. КР Министрлер Кабинетинин 2021-жылдын 15-ноябрындагы № 259 токтому

16. Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министрлиги жөнүндө 2021-жылдын 9-марты № 83 Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому

17. Кыргыз Республикасынын “Айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүү киргизүү жөнүндө” Мыйзамы № 162 2013-жылдын 24-июлу [Электрондук ресурс]. - Режим доступа: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ky-kg/203971?cl=ky-kg>

Кошумча адабияттар

1. Абдымаликов, К.А., Экономика Кыргызстана [Текст] учебник / К.А. Абдымаликов.- Б.: “Бийиктик”, -2010.-605с.
2. Абдымаликов К., Жумабаев Ж. Экономика сельского хозяйства. Бишкек: Бийиктик, 2012. 664 с.
3. Абдурашитов А. Рыночная трансформация аграрной экономики Кыргызской Республики. Бишкек.-2015.-192 б.
4. Абдыкадыр кызы Г. Опыт государственного регулирования сельского хозяйства в Кыргызстане и за рубежом. –Бишкек. Наука новые технологии и инновации Кыргызстана №12. 2020 г. -130 с.
5. Абдыкадыр кызы Г. Агроөнөр - жай комплексинин ишканаларында стратегиялык башкарууну калыптандыруу жолдору. -Бишкек. Наука новые технологии и инновации Кыргызстана №1. -2021-ж. -46 б.
6. Абдыкадыр кызы Г. Мамлекеттик агрардык иш алып барууну жөнгө салуунун дүйнөлүк тажрыйбасы.-Бишкек. БМУнун жарчысы №2, - 2022-ж.- 76 б.
7. Абдыкадыр кызы Г. Коронавирус COVID -19 шарттарында агроөнөр жай комплексти колдоонун эл аралык тажрыйбасы.-Бишкек. БМУнун жарчысы №1, 2021-ж. -44 б.

8. Абдыкадыр кызы Г. Мамлекеттин экономикасында айыл чарбанын баалуулугу жана өзгөчөлүктөрү.-Бишкек. БМУнун жарчысы № 2,3.-2021-ж.-16.

9. Абдыкадыр кызы Г. Агрардык секторду мамлекеттик жөнгө салуунун дүйнөлүк тажрыйбасы. -Бишкек. Ала Тоо эл аралык университетини илимий журналы, № 1.-2022-ж. 288 б.

10. Абдыкадыр кызы Г. Кыргыз агра чарба секторун мамлекеттик жонго салуу жолдору.-Бишкек, Ала Тоо эл аралык университетини илимий журналы,№ 3.-2022-ж. - 198-204 б.

Пайдалуу шилтемелер

1. «АПК ЭлДан Аталык»ЖЧК расмий сайты.

<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:-OaOtXmEXJEJ:https://www.atalyk.kg/projects/eldan-atalyk/apk-eldan-atalyk/&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=kg>

2. Крестьянское (фермерское) семеноводческое хозяйство «Жума»
[http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VhShoWrpK6wJ:dordoi.kg/kompanii/proizvodstvo/krest_yanskoe-\(fermerskoe\)-semenovodcheskoe-hozyaystvo-%25C2%25ABguma%25C2%25BB&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=kg](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VhShoWrpK6wJ:dordoi.kg/kompanii/proizvodstvo/krest_yanskoe-(fermerskoe)-semenovodcheskoe-hozyaystvo-%25C2%25ABguma%25C2%25BB&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=kg)

3. Основные требования к агрегаторам кластерных объединений при получении льготного кредитования. <https://agro.gov.kg/download/>

4. Кластерное развитие сельского хозяйства. <https://agro.gov.kg/ru/5449/>

5. Кредиты на развитие аграрного кластера. Кабмин контролирует расходование денег.
https://24.kg/vlast/231494_kredityi_narazvitiye_agrarnogo_klastera_kabmin_kontroliruet_rashodovanie_deneg/

6. Цифровизация сельского хозяйства – вектор успеха.
errapoint.kz/news/section/tsifrovizatsiya_selskogo_khozyaystva_vektor_uspekha/

7. Инновации и цифровизация – ключ к развитию сельского хозяйства в Европе и Центральной Азии.
<https://www.fao.org/news/story/ru/item/1327176/icode/>

8. Костюкова К.С. Цифровизация сельского хозяйства в Японии // МИР (Модернизация. Инновации. Развитие). 2020. Т. 11, № 4. С. 358-369. ISSN <https://elibrary.ru/item.asp?id=44405437>

Талапкердик экзамендин кошумча программасы боюнча суроолордун тизмеси.

Бөлүм 1 . Айыл чарбанын туруктуу өнүктүрүүнүн теориялык негиздери

1. Рыноктук экономика шартында мамлекеттик туруктуу жөнгө салууга мүмкүнбү?
2. Мамлекеттик органдар агрардык секторго жетиштүү колдоо көрсөтүп жатышабы?
3. Кыргыз Республикасында экономикалык системаны мамлекеттик жөнгө салуу каралганбы?
4. Эмне себептен диссертацияда пайдаланылган КР Улуттук статистика комитетинин көрсөткүчтөрү 2020 жыл менен чектелген?
5. Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча учурда кандай ой пикирлер бар?
6. Кыргыз Республикасынын агрардык секторун мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу маселеси катары эмнелерди сунуштайсыз?
7. Эмне себептен рынок шартында айыл чарбасы мамлекет тарабынан колдоого муктаж?
8. Кыргыз Республикасынын агрардык секторун өнүктүрүүнүн учурдагы негизги максаттары жана өнүгүү багыттары кайсылар деп эсептейсиз?
9. Өнүккөн мамлекеттерде агрардык секторду мамлекеттик жөнгө салуу кандай каралган?
10. Учурда Кыргыз Республикасынын агрардык секторунда кандай тенденция байкалууда?
11. Агрардык секторго мамлекеттик колдоо көрсөтүү учун чет өлкөлөрдө кандай иш чаралар каралган?
12. Кыргыз Республикасында агрардык сектордогу чарба жүргүзүүчүлөрдүн

ишмердигин жөнгө салуучу укуктук негиздери калыптанганбы?

13. Экономиканын шартында айыл чарбаны жөнгө салуу мүмкүнбү?

14. КР мамлекеттик органдар агрардык секторго жетиштүү колдоо көрсөтүп жатышабы?

15. КР айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча учурда кандай ой пикирлер бар?

Бөлүм 2. Айыл чарбанын учурдагы абалына талдоо жана жашыл экономикага өтүү үчүн өбөлгөлөр.

1. Кыргызстанда айыл чарбаны өнүктүрүүнүн негизги экономикалык жашыл экономикадагы көрсөткүчтөрү?

2. Агрардык секторун жашыл экономиканы өнүктүрүүнүн учурдагы негизги максаттары жана өнүгүү багыттары кайсылар деп эсептейсиз?

3. КР Экономикасында жашыл экономиканы жөнгө салуу мүмкүнбү?

4. Өнүккөн мамлекеттерде агрардык секторду мамлекеттик жөнгө салуу кандай каралган?

5. Кыргыз Республикасынын агрардык секторун өнүктүрүүнүн учурдагы негизги максаттары жана өнүгүү багыттары кайсылар деп эсептейсиз?

6. КР айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча учурда кандай сунуштар бар?

7. КР агрардык секторун өнүктүрүүнүн учурдагы негизги максаттары жана өнүгүү багыттары кайсылар деп эсептейсиз?

8. Азыркы учурда Кыргыз Республикасынын агрардык секторунда кандай тенденция байкалууда?

9. КР Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча учурда кандай ой пикирлер бар?

10. КР Экономиканын шартында айыл чарбаны жөнгө салуу мүмкүнбү?

11. Жашыл экономиканы өнүктүрүүдөгү негизги тоскоолдуктар же чектөөлөр кайсылар?

12. Экономиканын шартында айыл чарбаны жөнгө салуу мүмкүнбү?

13. КР жашыл экономиканы жөнгө салуу мүмкүнбү?

14. Өнүккөн мамлекеттерде агрардык секторду мамлекеттик жөнгө салууга болобу?

15. Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча учурда кандай ой пикирлер бар?

Бөлүм 3. Айыл чарбаны өнүктүрүүнүн көйгөйлөрү жана негизги багыттары

1. Учурда Кыргыз Республикасынын агрардык секторунда кандай тенденция байкалууда?
2. Экономиканын шартында айыл чарбаны жөнгө салуу багыттары кандай?
3. Кыргыз Республикасынын агрардык секторунда кандай тенденция байкалууда?
4. Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча учурда кандай ой пикирлер бар?
5. КР туруктуу айыл чарбаны өнүктүрүүнүн негизги көйгөйлөрүн атаныз
6. КР де туруктуу айыл чарбаны өнүктүрүүгө кандай баа бересиз?
7. КР айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча учурда кандай сунуштар бар?
8. Жашыл экономикада айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча учурда кандай ой пикирлер бар?
9. Бүгүнкү күндө КР жашыл экономикага өтүүдө айыл чарбасын кантип жолго салат?
10. КР туруктуу айыл чарбанын түрлөрүн санап кыскача сүрөттөп бериңиз
11. Өлкөдө экономикалык айыл чарбаны башкаруу жана жөнгө салуу менен байланышкан кандай кыйынчылыктар бар?
12. Айыл чарбаны перспективдүү башкаруунун кандай жолдору бар?
13. Айыл чарбаны өнүктүрүүдө КР кандай муктаждыктар бар?
14. КР Жашыл экономикада айыл чарбаны туруктуу өнүктүрүү жолдору кандай?
15. КР айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча учурда кандай ой пикирлер бар?